

**УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ: Филозофски**

**ИЗВЕШТАЈ
о оијени урађене докторске дисертације
I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ**

Дана 16.07.2014. године Сенат Универзитета у Бањој Луци донио је Одлуку бр. 02/04-3.2369-53/14 којом се даје сагласност мр Ренати Салиховић да брани тему докторске дисертације под насловом „Социјална подршка и прихваћеност дјеце без родитељског старања“.

Дана 15.12.2016. године на основу члана 71 Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број 73/19, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15) Наставно-научно вијеће Филозофског факултета, на сједници одржаној 15.12.2016. године донијело је Рјешење којим се именује Комисија за оцјену докторске дисертације мр Ренате Салиховић под насловом „Социјална подршка и прихваћеност дјеце без родитељског старања“ у саставу:

1)	Др Александра Шиндић, Филозофски факултет Бања Лука, доцент, бирана на предмету Методика васпитно-образовног рада, предсједник,
2)	Проф. др Ненад Сузић, Филозофски факултет Бања Лука, редовни професор, биран на предметима Општа педагогија, Социологија образовања и Методика васпитно-образовног рада, члан – ментор и
3)	Проф. др Фехим Рошић, Учитељски факултет Универзитета у Бихаћу, ванредни професор, биран на предметима Педагогија, члан.
1)	Навести датум и орган који је именовао комисију;
2)	Навести састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, научно-наставног звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање и назива универзитета/факултета/института на којем је члан комисије запослен.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Рената, Ахмедин, Салиховић
27.09.1985., Тузла, БиХ

Универзитет у Тузли, Филозофски факултет, Педагогија, Магистар хуманистичких наука из подручја педагогије

Филозофски факултет, Педагошки проблеми малолјетничког преступништва дјеце без родитељског старања, Педагогија, 15.05.2012. године

Педагогија

2013. године, Педагогија

- 1) Име, име једног родитеља, презиме;
- 2) Датум рођења, општина, држава;
- 3) Назив универзитета и факултета и назив студијског програма академских студија II циклуса, односно послиједипломских магистарских студија и стечено стручно/научно звање;
- 4) Факултет, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране магистарског рада;
- 5) Научна области из које је стечено научно звање магистра наука/академско звање магистра;
- 6) Година уписа на докторске студије и назив студијског програма.

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

- „Социјална подршка и прихваћеност дјеце без родитељског старања“
- 16.07.2014. године Сенат Универзитета у Бањој Луци

Садржај

УВОД	1
ТЕОРИЈСКО РАЗМАТРАЊЕ ПРОБЛЕМА	3
Упућеност човјека на васпитање	3
Дефинисање породице	7
Породица као систем	9
Родитељство, мајчинство и очинство	11
Афективна везаност и породични односи	13
Педагошко-историјски осврт на положај и заштиту дјетета	16
Узроци пропадања породице	20
Феномен одсуства родитеља	22
Историјски развој заштите дјеце без родитељског старања	23
Социо-педагошки механизми заштите дјеце без родитељског старања	25
Облици заштите дјеце без родитељског старања у БиХ	28
Неинституционално васпитање, образовање и заштита дјеце без родитељског старања	28
Институционално васпитање, образовање и заштита дјеце без родитељског старања	40
Васпитање, образовање и социјализација дјеце без родитељског старања	50
Евиденција о дјеци без родитељског старања у ФБиХ и РС	61
Права дјеце без родитељског старања	64
Критерији за процјену успешне заштите, васпитања и образовања дјеце без родитељског старања	69
Преглед ранијих истраживања васпитања, образовања и различитих облика заштите дјеце без родитељског старања	74
 МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	81
Предмет и проблем истраживања	81
Циљ и задаци истраживања	82
Хипотезе истраживања	83
Методе истраживања	84
Поступци истраживања	85
Инструменти истраживања	85
Узорак	86
Организација и ток истраживања	87
Методе обраде података	87

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА	88
Дескриптивна статистика у односу на социодемографске карактеристике испитаника	88
Дескриптивна статистика у односу на припадност дјеце без родитељског старања	91
Дескриптивна статистика у односу на резултате теста интерперсоналног повјерења дјеце без родитељског старања	91
Ниво интерперсоналног повјерења и групне припадности	92
Интерперсонално повјерење, групна припадност и пол дјеце	96
Интерперсонално повјерење, групна припадност и доб дјеце	99
Интерперсонално повјерење, групна припадност и разлози одсуства родитеља	104
Интерперсонално повјерење, групна припадност и облици заштите дјеце	106
Интерперсонално повјерење, групна припадност и остваривање контакта са родбином и ближим сродницима	109
Налази експлоративне факторске анализе и мултипле регресијске анализе	112
РЕКАПИТУЛАЦИЈА НАЛАЗА ИСТРАЖИВАЊА	117
ЗАКЉУЧАК	134
Педагошке импликације и приједлози за даља истраживања	137
ЛИТЕРАТУРА	139

Рад је обима 144 странице основног текста и 40 страница прилога. Садржи 33 табеле, а слика, шема и графика нема. Кориштено је 70 извора у попису литературе, а ментор је кандидаткињи препоручио да избегава цитате.

- 1) Наслов докторске дисертације;
- 2) Вријеме и орган који је прихватио тему докторске дисертације;
- 3) Садржај докторске дисертације са страничњем;
- 4) Истакни основне пшодатке о докторској дисертацији: обим, број табела, слика, шема, графика, број цитиране литературе и навести поглавља.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Разлог за обраду (истраживање) теме „Социјална подршка и прихваћеност дјеце без родитељског старања“ је првенствено то што у нашој литератури немамо истраживања и радове који би на адекватан начин одговорили на нека битна питања из ове сфере. На примјер, немамо одговоре на питање да ли дјеца без родитељског старања више траже подршку од вршњака ван школе или од вршњака у школи. Други разлог је настојање да се расвијетли питање да ли је овој дјеци посвећеноовој бриги јер она требају много више бриге пошто су ускраћена за родитељску бригу и љубав.

Предмет истраживања је социјална подршка и прихваћеност дјеце која су забринута у институције за заштиту дјеце без родитељског старања.

Проблем истраживања је испитати социјалну подршку и прихваћеност дјеце без родитељског старања те утврдити ко су особе које им пружају највише подршке, односно од

којих они траже највише подршке; да ли су то васпитачи, педагози, браћа, сестре, особе које имају задатак да са дјецом раде задаћу, наставници или друга дјеца.

У раду мр Рената Салиховић користи 70 извора домаће и стране литературе. Ради се о радовима који третирају вршњачку подржку, родитељско стaraњe и права дјетета. Литература је на српском, хрватском, бошњачком и енглеском језику.

Преглед ранијих истраживања

Беквин је дао исцрпан приказ посљедица по физичко здравље које оставља ускраћивање материнске бриге малој дјеци. То су; апатија, мршавост, бледило, непомичност, мирноћа, одсуство позитивних реакција на мажење и тепање, равнодушност према хранама, слаб развој, слаб сан, честе столице и слично (Види код: Bowlby, 1953). Голдфин је истраживањем нашао разлику у IQ између дјеце која су била смјештена у хранитељским породицама и дјеце која су била смјештена у институцији за заштиту дјеце без родитељског стaraњa. Нашао је да дјеца смјештена у хранитељским породицама имају просјечан IQ 96, што је за 28 поена више од дјеце смештене у институцијама за заштиту дјеце без родитељског стaraњa (Види код: Bowlby, 1953). Симонсен је проучавао узорак од 113 дјеце узраста између прве и четврте године, која су живјела у 12 различитих домова. Те налазе је успоредио са показатељима дјеце која су живјела у својим породицама и похађала обданиште. Иако су мајке дјеце из породичног окружења биле запослене, а васпитни подстицаји у тим породицама нису били оптимални, та дјеца су имала просјечан IQ 102 док је просјечан IQ дјеце у домовима био 93 (Види код: Bowlby, 1953).

Значајан допринос теорији и пракси породичног смјештаја дала је Џејн Роу, еминентни струјњак у теорији и пракси породичног смјештаја, односно у заштити дјеце без родитељског стaraњa. Њени радови су били пионирски шездесетих и седамдесетих година двадесетог вијека. Она је пронашла да су дјеца која су на институционалном смјештају изгубила контакте са својом биолошком породицом и таквој дјеци хитно треба осигурати алтернативу. Алтернатива су хранитељске или усвојитељске породице. Џејн Роу је указала на значај топлог пријема те дјеце у првим недјељама смјештаја и посебно похвалила професионални рад социјалних радника (Види код: Grujić, 2005). Друга истраживања у Великој Британији показују да је смјештај ове дјеце у породици које ће их прихватити ефикаснији уколико та дјеца у првим данима смјештаја могу контактирати са својом билошком породицом (Види код: Grujić, 2005). Из ових истраживања Грујић закључује да је ефикаснији рад са дјецом без родитељског стaraњa у оним породицама и институцијама које омогућују чешће и ефикасније контакте те дјеце са својом биолошком породицом (Grujić, 2005).

Најновија истривања показују да је смјештај дјеце без родитељског стaraњa васпитно успешнији ако се раније оствари, односно ако дјеца буду преузета још као бебе. Наиме, врло је важно претходно искуство дјетета јер оно утиче на успјех овог смјештаја.

Мр Рената Салиховић наводи и друга истраживања и радове посвећене ефикасности смјештаја дјеце без родитељског стaraњa у институције, хранитељске, односно усвојитељске породице.

- 1) Укратко истаћи разлоге због којих су истраживања предузета и представити проблем, предмет, циљеве и хипотезе;
- 2) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан (водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету);
- 3) Навести допринос тезе у рјешавању изученог предмета истраживања;
- 4) Навести очекиване научне и прагматичне доприносе дисертације.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Примијењена је: 1) дескриптивна метода и 2) сервјет метод. У основи дескриптивне методе је послужила анализа и синтеза радова и истраживања познатих аутора. Ова метода примијењена је адекватно јер је мр Рената Салиховић проучила и приказала релевантне изворе, односно радове ображене на бошњачком, хрватском и српском језику. Мало је извора не енглеском језику, али то је компензирано радовима наших аутора који дају преглед савремених радова у свијету. Сервјет је примијењен зато што у овој сфери, на овом феномену није могуће урадити адекватно истраживање варирањем праксе јер су ту ограничења етичке природе. Дакле, оба метода која је користила Рената Салиховић овдје су адекватно одабрана и примијењена.

План истраживања је остварен, тако да није било значајних промјена.

Нађени параметри дајуовољно елемената за доказивање постављених хипотеза.

За обраду података кориштен је статистички програм SPSS Statistica for Windows 20 који дајеовољно могућности за укрштање варијабли и извођење релевантних научних закључака.

- 1) Објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзор за избор материјала;
- 2). Дати кратак увид у примијењени метод истраживања при чему је важно оцијенити слједеће:
  1. Да ли су примијењене методе истраживања адекватне,овољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
  2. Да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
  3. Да ли испитивани испитивани параметри дајуовољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
  4. Да ли је статистичка обрада података адекватна.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Налази истраживања су дати уз статистичке и методолошке показатеље који несумњиво доказују постављену хипотезу и потхипотезе. Овдје ћемо их навести таксативно:

- Нема разлике по полу међу дјецом без родитељског старања ($\chi^2 = 0,08; df = 2; p = 0,96$);
- Од четири категорије разлога одсуства родитеља, најизраженији разлог је Социо-економска угроженост (47,5%);
- Больни школски успјех постижу женска дјеца без родитељског старања ($\chi^2 = 13,21; df = 4; p = 0,01$);
- Већина дјече без родитељског старања има контакте са својим биолошким сродницима у породици (75,4%);
- Нема разлике у припадности групи у припадности вршњачкој групи у школи и ван школе ($t = 0,58; p = 0,566$);
- У погледу интерперсоналног повјерења, дјеца без родитељског старања највише се обраћају васпитачу ($M = 2,96; F = 37,62; p = 0,001$);
- Дјевојчице показују виши ново припадности групи у школи ($t = 2,23; p = 0,028$), али у припадности ваншколској групи нема разлике између дјечака и дјевојчица ($t = 0,88; p = 0,378$);
- Млађа дјеца више исказују припадност групи ван школе ($F = 9,49; p = 0,009$), а исто вриједи и за припадност групи у школи ($F = 6,90; p = 0,001$);
- У случају да је родитељима одузето родитељско право или у случају да се ради о осталим разлогима, дјеца траже своју припадност у групи ван школе ($F = 3,58; p = 0,016$), а у погледу припадности групи у школи нема разлике међу дјецом с обзиром на разлоге одсуства родитељског старања ($F = 1,38; p = 0,252$);

- Дјеца која не остварују контакте са биолошком породицом не разликују се у односу на припадност групи ван школе ($t = 0,81; p = 0,419$), нити у припадности групи у школи ($t = 0,43; p = 0,666$);
- Факторском анализом изоловане су четири компоненте које могу објаснити значајан дио варијансе опредељивања дјеце за припадност групи у школи или ван школе. То су: 1) Фактор групне припадности и повјерења у васпитача – 7 честица), 2) Фактор повјерења у сестру или брата – 4 честице 3) Фактор повјерења у педагога – 4 честице и 4) Рјешавање (не)повјерења у наставника – 4 честице;
- Дјеца која су оријентисана на припадност школи највише се обраћају наставнику за рјешавање својих проблема ($\beta = 0,256; t = 2,033; p = 0,045$).

Већина ових налаза су нови и имају посебну специфичну тежину у педагошкој науци и пракси. Конкретно, из ових налаза произилази низ теза за нова истраживања. На пример, зашто су дјеца која су опредељена на припадност групи у школи одабрала наставника као особу која би им помогла у рјешавању њихових проблема? Или, како јачати групну припадност дјеце без родитељског старања? Даље, које су специфичне карактеристике дјеце која тражи подршку вршњака ван школе? Осим наведених, рад мр. Ренате Салиховић иницира многе друге проблеме значајне за комплексније теоретско сагледавање проблема дјеце која су остала без родитељског старања и за практично дјеловање и рад са овом дјецом. Међутим, постоји велика вјероватност да такве теме Сенат не би одобрио зато што би те теме биле означене као „већ истражене“.

-
1. Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао:
  2. Оцијенити да ли су добијени резултати јасно приказани, правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
  3. Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Биографски подаци и радови указују на то да је кандидаткиња мр Рената Салиховић подобна за одбрану докторске дисертације под насловом „Социјална подршка и прихваћеност дјеце без родитељског старања“. Истраживање које је провела на терену, статистичка обрада података и тумачење налаза у оквиру истраживања феномена подршке дјеци без родитељског старања јасно показује да је мр Рената Салиховић академски коректно урадила тезу, приложени извјештај показуује низ параметара које је она открила истраживањем и да је научно доказала полазне хипотезе.

У прегледу резултат истраживања дали смо најзначајније научне налазе до којих је мр Рената Салиховић дошла у ово истраживању, а то су:

- Нема разлике по полу међу дјецом без родитељског старања;
- Боль школски успјех постижу женска дјеца без родитељског старања;
- Већина дјеце без родитељског старања има контакте са својим биолошким сродницима у породици;
- У погледу интерперсоналног повјерења, дјеца без родитељског старања највише се обраћају васпитачу;
- Дјевојчице показују виши ново припадности групи у школи, али у припадности ваншколској групи нема разлике између дјечака и дјевојчица;
- Млађа дјеца више исказују припадност групи ван школе, а исто вриједи и за припадност групи у школи;
- У случају да је родитељима одузето родитељско право или у случају да се ради о осталим разлогима, дјеца траже своју припадност у групи ван школе;

- Дјеца која не остварују контакте са биолошком породицом не разликују се у односу на припадност групи ван школе, нити у припадности групи у школи;
- Први фактор је: Фактор групне припадности и повјерења у васпитача,
- Дјеца која су оријентисана на припадност школи највише се обраћају наставнику за решавање својих проблема.

Комисија предлаже да се докторска дисертација прихвати и кандидату одобри одбрана.

Приједлог је да се уместо професора Фехима Рошића, који је отишао у пензију, именује професор Милан Матијевић са Свеучилишта у Загребу.

1. Навести најзначајније чињенице које тези дају научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
2. На основу укупне оцјене дисертације комисија предлаже:
  - да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана,
  - да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни или измијени) или
  - да се докторска дисертација одбија.

Датум:

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Александра Шиндић, Филозофски факултет Бања Лука, доцент, бирана на предмету Методика васпитно-образовног

Александра Шиндић рада, предсједник,

2. Проф. др Фехим Рошић, Учитељски факултет Универзитета у Бихаћу, ванредни професор, биран на предметима

F. Rošić Педагогија, члан, члан.

3. Проф. др Ненад Сузић, Филозофски факултет Бања Лука, редовни професор, биран на предметима Општа педагогија, Социологија образовања и Методика васпитно-образовног

Ненад Сузић рада, члан – ментор

ИЗДВОЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложение, односно разлоге због којих не жели да потпише извјештај.